

**РЕНОВАЦІЯ ІСТОРИЧНИХ МІСЬКИХ ПАРКІВ
(НА ПРИКЛАДІ ПАРКУ «ДЮКІВСЬКИЙ САД» М. ОДЕСИ)**

Кисельова Г. В.,
ст. викл. каф. містобудування,
kiselisa@ukr.net, ORCID: 0000-0002-0398-6413

Скорік Х. А.,
ст. каф. містобудування,
skorikchristina@gmail.com

Медушевський Є. В.,
ст. каф. містобудування,
egormedusevskij654@gmail.com

*Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури*

Анотація. У статті розглянуто проблеми сталого розвитку міст, які включають архітектурні та містобудівні аспекти, а також проблема екології. Розвиток міст тягне за собою не тільки будівництво нових будівель, немаловажним аспектом є розвиток парків і скверів, необхідних для комфортного життя людини. Тому одним із найважливіших завдань для сталого розвитку міського середовища є створення корисних зелених зон для відпочинку. У статті аналізується реновація історичних парків, як не тільки елемента зеленого каркасу міста але і економічного каталізатора, а також проаналізовано світовий досвід із реновації історичних парків.

Ключові слова: комфортне міське середовище, історичні парки, сталий розвиток міст.

Вступ. Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що, нове тисячоліття ставить перед проєктувальниками ряд нових питань, без вирішення яких неможливо створити якісні умови проживання. Одним з найважливіших таких питань є проблема нестачі озелених просторів в мегаполісах. У наш час місто з усією його складною системою соціально-економічних, психологічних і культурних зв'язків є основним типом розселення. Людина завжди прагне в ліс, в гори, на узбережжя моря, річки або озера. Природа позитивно впливає на психоемоційний стан, надає прилив сил та бадьорості людині. Ще в середні століття було помічено, що тривалість життя городян менша, ніж у сільських жителів. Організація садів та парків вирішує мікрокліматичні і санітарно-гігієнічні проблеми міста, а також підвищує художню виразність архітектурних ансамблів. Розвиток міст диктує нові сучасні правила озеленення. Історичний парковий ландшафт все частіше витісняється з міського середовища, незважаючи на те, що архітектори останнього століття не раз висували різні пропозиції щодо створення міського простору з урахуванням організації зелених зон: від «парків незайманої природи» в центрі мегаполісу до будівництва міст-садів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження становить аналіз науково-дослідних робіт з теорії та історії архітектури, реставрації та реконструкції, пов'язаних з вивченням садово-паркового будівництва світу та України. Проблемами теорії архітектури, містобудування та ландшафтної архітектури займалися такі вчені, як Ю. А. Бондарь, А. В. Іконніков, А. П. Вергунов, А. Д. Жирнов, І. О. Косаревський, С. С. Ожегов та ін. Історичним аспектам парків-пам'ятників присвячені роботи В. І. Білоус, В. В. Дормидонтової, Ю. О. Кліменко, Ф. Ф. Маркова. Також слід виділити роботи,

присвячені екології та дендрології парків таких провідних вчених, як О. М. Корінько, Ю. О. Клименко, В. П. Кучерявий, О. Л. Липа, С. Ю. Попович.

Постановка завдання. Метою роботи є розробка системних засад реновації історичних парків для поліпшення сталого розвитку міст. Дослідження базується на вивченні історичних парків для подальшої розробки науково-практичних методів оцінювання культурно-історичної цінності парків та принципів реорганізації історичних парків. Здійснено проблемний аналіз бібліографічних джерел за темою наукового дослідження.

Основний матеріал і результати. Розвиток міст йде з високою швидкістю, проте розвиток зеленої території залишає бажати кращого. Для України загалом та для м. Одеси зокрема питання розвитку історичних парків стоїть дуже гостро. З кожним днем кількість населення зростає. Місто стає бетонним і мало приділяється уваги місцям громадського користування, таким як парки та сквери. Для сталого розвитку міського середовища необхідно не тільки створювати нові, а в першу чергу зберігати історичні зелені зони.

Парк – це витвір мистецтва. Унікальна і єдина в практиці людини ситуація: можливість створити живий і досконалий витвір мистецтва одночасно. Парк – це історія. Історичний парк, що зберіг і транслює нам цю історію, – це об'єкт культурної спадщини, наше спільне надбання. Іноді парк є ще й музеєм-заповідником і несе в собі функцію збереження спадщини [2].

Історичні парки відносяться до природно-заповідного фонду України (ПЗФ). За результатами даних обліку територій та об'єктів природно-заповідного фонду, поданих органами виконавчої влади на місцевому рівні, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, станом на 01.01.2020 природно-заповідний фонд України має в своєму складі 8512 територій та об'єктів загальною площею 4,418 млн га в межах території України (фактична площа 4,085 млн га) та 402500,0 га в межах акваторії Чорного моря. Відношення фактичної площі природно-заповідного фонду до площі держави («показник заповідності») становить 6,77% [3].

Всього в Україні налічується 88 історичних парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного і 426 місцевого значення [2]. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення включають: парки культури і відпочинку, дендропарки, ділянки лісу, які використовуються як парки відпочинку, тобто є лісопарками, та інші об'єкти. Зокрема в Одеській області розташовано 22 парка-пам'ятника, в м. Одесі – 5 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (парк ім. Т. Шевченка, Дюківський сад, Міський сад, дендропарк Перемоги, парк ім. Савицького).

Зі всіх вище зазначених міських історичних парків Одеси найбільше потребують реконструкції парк ім. Савицького та Дюківський сад. Прості механізми збереження та реновації паркових територій могли б вдихнути нове життя в історичні території.

Дюківський сад – найстаріший парк Одеси. Його розбили у 1810 році за наказом дюка де Рішельє, резиденція якого була там. Парк площею близько 25 га на схилі Водяної балки на Слобідській стороні Одеси. Він розташований на межі знаменитої Молдаванки та Слобідки. Це найперший парк Одеси (рис. 1).

Парк розташований у 3 рівнях: нижньому – вздовж вулиці Балківської, середньому – на самому схилі (не дуже крутому, місцями зі штучними терасами) та верхньому – пласкому. Від головного входу веде алея, що переходить у сходи з майданчиками, від яких відходять бічні алеї. Внизу, ліворуч від входу, досить великий довгастий ставок (200 на 50 м) з острівцем, що живиться від прісного ключа, який впливає зі схилу (рис. 2).

У радянські часи парк процвітав. На його території влаштовувалися ярмарки та проходили виставки досягнень народного господарства. У Дюківському саду знімали сцени фільму «Весна на Заречной улице» (1954).

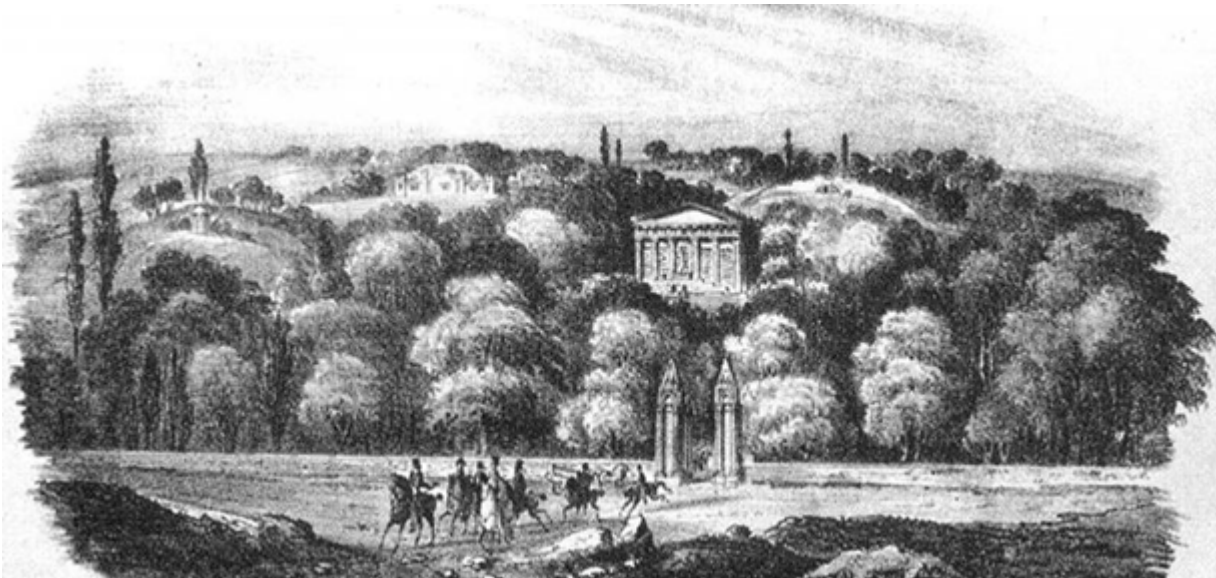

Рис.1. Дача герцога Рішельє в Одесі, гравюра 1817 р.

У 1949 році, після війни, парк був реконструйований та перейменований на парк Перемоги. У 50-х роках у ньому проводилися сільськогосподарські виставки, для них було зведено павільйони. Але до 80-х парк прийшов у запустіння, в 1989 році його перевели на госпрозрахунок. У наші дні цей сад історичних подій знову стоїть в занепаді: від нього залишилася лише тінь колишньої класицистичної величі і краси, від вищезгаданих павільйонів і ковзани залишилися тільки скелети колись живих будівель, та й функціонал парку різко звужився.

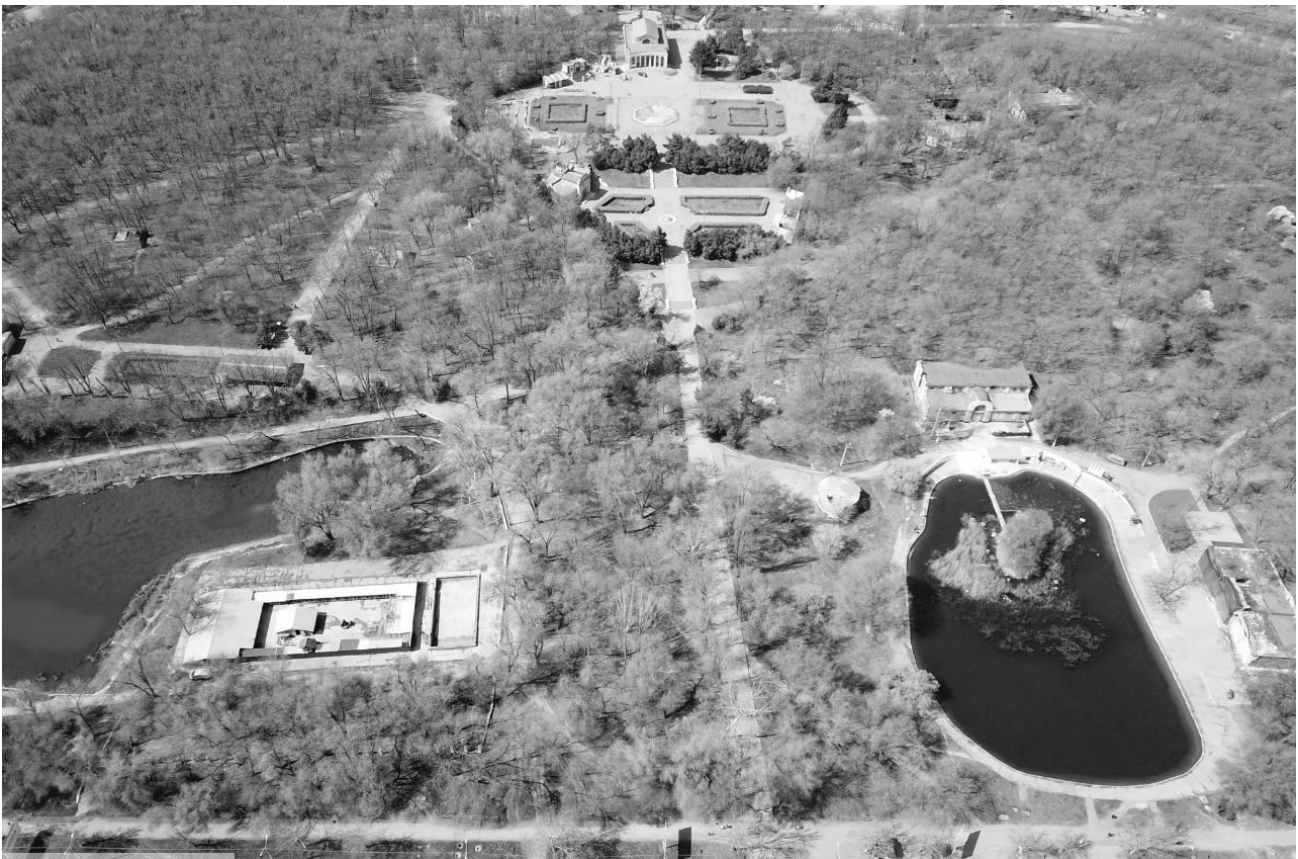

Рис. 2. Загальний вигляд території Дюківського саду 2020 р.

Основне завдання архітекторів та містобудівників – це знайти баланс та вміло поєднувати комфорт та бажання мешканців міста з економічними цілями інвесторів для створення сталого екологічного середовища.

Парк дає людям відокремлені простори, де можна побути наодинці з собою, та спільні простори, де можна бути серед людей. Парки – це ще й культурний ландшафт і навіть елемент демократичного суспільства – місце, де можна вимагати соціальних змін, як, наприклад, робив Ганді в Індії. Майстерність творців парків у тому, щоб поєднати природу (екологічну цінність) та утилітарну функцію (корисність для людини).

Для того аби історичний парк задовольняв сучасним потребам, він має бути багатофункціональним. Поєднувати в собі історію і сучасний світ. Так наприклад, Холланд-Парк в Лондоні побудований на початку XVII століття сером Волтером Коупом, поєднує в собі історичні будівлі та сучасні тенденції ландшафтного мистецтва (рис. 3).

Однією з головних визначних пам'яток парку є сад Фокусіма. Сад відкрився в березні 2011 року: являє собою зелений простір з гальковими доріжками, трав'янистими схилами та традиційними пологими сходами (рис. 4).

Рис. 3. Будинок сера Холланда

Рис. 4. Сад Фокусіма. Холланд-Парк, Лондон

Територія Дюківського саду також дозволяє втілювати різні стилістичні напрямки ландшафтно-архітектурної архітектури, що безумовно було б елементом тяжіння туристичних потоків.

Також у сучасному світі необхідно не тільки інтегрувати технології в архітектуру, містобудівні проекти, але і створювати так звані «смарт парки». Комфортний сучасний парк – це не тільки зручно спланований простір для відпочинку, але й технологічне місце, яке використовує геоінформаційні системи, сенсорні мережі та інші смарт-технології. Для менеджменту парку це може бути збір даних, щоб оцінити мікроклімат, кількість та склад відвідувачів, зібрати відгуки про об'єкти, яким потрібне технічне обслуговування. Для відвідувачів – можливість отримати інформацію про парк, забронювати, якщо треба, квитки онлайн та залишити відгуки. Багато парків мають свої програми зі зручними картами та ідентифікатором рослин або птахів. Якщо вже діти зараз все одно не випускають смартфон з рук, то парки можуть використовувати це як перевагу та створити віртуальні прогулянки за допомогою доповненої реальності – і таким способом цікаво розповісти про історію та природу цього місця.

Висновки. Проаналізувавши стан історичних парків м. Одеси та світовий досвід з реновації таких територій, можна зробити висновок, що історичні парки багатогранні і цікаві не тільки як данина історії, але і як місце для втілення новітніх містобудівних, ландшафтних, технологічних ідей. Дюківський сад може поєднати в собі історію, сценарій, який направляє відвідувача на емоції, роздуми, споглядання, економічну вигоду для міста, та поліпшення екологічної ситуації.

Належний догляд, реставрація та створення державного контролю та нагляду за історичними парками не тільки дасть можливість поліпшити екологію міст, а й вдихнути

нове життя та зробити історичні парки привабливими для розвитку садово-паркового туризму в Одесі.

Література

- [1] Жирнов А.Д. Искусство паркостроения. Львов: Вища школа, 1977. 208 с.
- [2] Клименко Ю.О. Старовинні парки України загальнодержавного значення. Частина I. Полісся та Лісостеп. Тернопіль, Мандрівець. 1996. 106 с.
- [3] Звітні матеріали Державного кадастру природно-заповідного фонду України станом на 01.01.2020. [Електронний ресурс]. URI: <http://pzf.menr.gov.ua/> (дата звернення 05.12.2021).
- [4] Антипов М.П. Старинные парки как особый вид охраняемых территорий. Вологда: Охраняемые территории, 1985. 47с.
- [5] Білоус В. І. Садово-паркове мистецтво. Навчальний посібник. Київ.: Науковий світ, 2001. 300 с.
- [6] Беликова М.В., Ткачєва А.М., Сидоренко Э. Р., Глуган А.В., Бабий В.Г. Исторические парки Одессы. Наук.-вироб. Зб. Архітектурний вісник КНУБА. № 20., 2019. С. 283-294.
- [7] Вергунов А.П. Ландшафтное проектирование. Москва: Высш. шк., 1991. 237 с.
- [8] Голубиева А. Сад зруйнованих пам'яток: Дюківський парк. [Електронний ресурс]. URI: <https://odesa.name/uk/sad-zrujnovanyh-pamyatok-dyukivskij-park> (дата звернення 05.12.2021).
- [9] Кисельов В.М., Кисельова Г.В. Історичні парки України. Від історії до сучасності. Зб.наукових праць. Вісник ОДАБА. № 81., 2020. С. 18-25.
- [10] Нефедов В.А. Городской ландшафтный дизайн. Санкт-Петербург: Любавич, 2012. 320с.
- [11] Попович С.Ю., Корінько О.М., Клименко Ю.О. Заповідне паркознавство. Тернопіль: Богдан, 2011. 320 с
- [12] Главное место в городе. Какими должны быть городские парки. [Електронний ресурс]. URI: <https://34travel.me/post/urban-parks> (дата звернення 05.12.2021).
- [13] Старая Одесса в фотографиях. [Електронний ресурс]. URI: <http://viknaodessa.od.ua/old-photo/?dyukovskij-sad> (дата звернення 05.12.2021).

References

- [1] Zhirnov A.D. Iskusstvo parkostroeniya. Lvov: Vishha shkola, 1977. 208 p.
- [2] Klimenko Yu.O. Starovinni parki Ukrayini zagalnoderzhavnogo znachennya. Chastina I. Polissya ta Lisostep. Ternopil, Mandrivecz. 1996. 106 p.
- [3] Zvitni materialy Derzhavnogo kadastru prirodno-zapovidnogo fondu Ukrayini stanom na 01.01.2020. [Elektronnij resurs]. URI: <http://pzf.menr.gov.ua/> (data zvernennya 05.12.2021).
- [4] Antipov M.P. Starinnye parki kak osobyj vid okhranyaemykh territorij. Vologda: Okhranyaemye territorii, 1985. 47 p.
- [5] Bilous V. I. Sadovo-parkove mistecztvo. Navchalnij posibnik. Kiyiv.: Naukovij svit, 2001. 300p.
- [6] Belikova M.V., Tkachyova A.M., Sidorenko E. R., Glugan A.V., Babij V.G. Istoricheskie parki Odessy. Nauk.-virob. Zb. Arkhitekturnij visnik KNUBA. № 20., 2019. P. 283-294.
- [7] Vergunov A.P. Landshaftnoe proektirovanie. Moskva: Vyssh. shk., 1991. 237 p.
- [8] Golubieva A. Sad zrujnovanikh pamyatok: Dyukivskij park. [Elektronnij resurs]. URI: <https://odesa.name/uk/sad-zrujnovanyh-pamyatok-dyukivskij-park> (data zvernennya 05.12.2021).
- [9] Kyselov V.M., Kyselova G.V. Istorichni parki Ukrayini. Vid istoriyi do suchasnosti. Zb.naukovikh pracz. Visnik ODABA. № 81., 2020. P. 18-25.
- [10] Nefedov V.A. Gorodskoj landshaftnyj dizajn. Sankt-Peterburg: Lyubavich, 2012. 320 p.

[11] Popovich S.Yu., Korinko O.M., Klimenko Yu.O. Zapovidne parkoznavstvo. Ternopil: Bogdan, 2011. 320 p.

[12] Glavnoe mesto v gorode. Kakimi dolzhny byt gorodskie parki. [Elektronnij resurs]. URI: <https://34travel.me/post/urban-parks> (data zvernennya 05.12.2021).

[13] Staraya Odessa v fotografiyakh. [Elektronnij resurs]. URI: <http://viknaodessa.od.ua/old-photo/?dyukovskij-sad> (data zvernennya 05.12.2021).

РЕНОВАЦИЯ ИСТОРИЧЕСКИХ ГОРОДСКИХ ПАРКОВ (НА ПРИМЕРЕ ПАРКА «ДЮКОВСКИЙ САД» Г. ОДЕССЫ)

Киселёва А. В.,

ст. преп. каф. градостроительства,
kiselisa@ukr.net, ORCID: 0000-0002-0398-6413

Скорик К. А.,

ст. каф. градостроительства,
skorikchristina@gmail.com

Медушевский Е. В.,

ст. каф. градостроительства,
egormedusevskij654@gmail.com

*Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры*

Аннотация. В статье рассматриваются способы реновации исторических городских парков на примере парка «Дюковский сад» г. Одессы. Исторические парки требуют создания инновационных инструментов не только для сохранения, но и для гармоничного взаимодействия с современной городской средой. Происходящие в сознании общества изменения отражаются в динамике и векторе развития городов. Сам город является основным типом расселения людей современности. К сожалению, не только при строительстве новых микрорайонов застройщики «забывают» о создании зеленых зон, но и исторический парковый ландшафт вытесняется из городской среды. В настоящее время возникла острая необходимость вывести на новый уровень вопросы изучения и реконструкции исторических садов и парков и определение путей развития современного ландшафтного проектирования. В статье отмечается важность сохранения исторических парков.

Новое тысячелетие ставит перед проектировщиками ряд новых вопросов, без решения которых невозможно создать качественные условия проживания. Одним из важнейших таких вопросов является нехватка озелененных пространств в мегаполисах. В настоящее время город со всей его сложной системой социально-экономических, психологических и культурных связей является основным типом расселения.

В статье на основе анализа истории создания парка и мирового опыта даются рекомендации по реновации Дюковского сада. Дюковский сад – самый старый парк Одессы. Для того чтобы исторический парк удовлетворял современные потребности, он должен быть многофункциональным. Сочетать в себе историю и современный мир. Надлежащий уход, реставрация и создание государственного контроля и надзора за историческими парками позволят улучшить не только экологию городов, но и вдохнуть новую жизнь и сделать исторические парки привлекательными для развития садово-паркового туризма в Одессе.

Ключевые слова: комфортная городская среда, исторические парки, устойчивое развитие городов.

**RENOVATION OF HISTORICAL CITY PARKS
(ON THE EXAMPLE OF «DYUKIVSKY GARDEN PARK», ODESSA)**

Kyselova G.V.,

Senior Lecturer, Department of Urban Planning,
kiselisa@ukr.net, ORCID: 0000-0002-0398-6413

Skorik K. A.,

Student Department of Urban Planning,
skorikchristina@gmail.com

Medushevskiy E. V.,

Student Department of Urban Planning,
egormedusevskij654@gmail.com

*Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture*

Abstract. The article discusses the methods of renovation of historical city parks on the example of the park «Dyukovsky Garden» in Odessa. Historic parks require the creation of innovative tools not only for conservation, but also for harmonious interaction with the modern urban environment. The changes taking place in the consciousness of society are reflected in the dynamics and vector of urban development. The city itself is the main type of settlement of people of our time. Unfortunately, not only during the construction of new neighborhoods, developers “forget” about creating green zones, but the historical park landscape is being forced out of the urban environment. At present, an urgent need has arisen to bring to a new level the issues of studying and reconstruction of historical gardens and parks and determining ways of developing modern landscape design. The article notes the importance of preserving historic parks.

The new millennium poses a number of new questions for designers, without the solution of which it is impossible to create high-quality living conditions. One of the most important such issues is the lack of green spaces in megacities. Currently, the city with all its complex system of socio-economic, psychological and cultural ties is the main type of settlement.

Based on the analysis of the history of the creation of the park and world experience, the article gives recommendations for the renovation of the Dyukovsky Garden. Dyukovsky Garden is the oldest park in Odessa. For a historic park to meet modern needs, it must be multifunctional. Combine history and the modern world. Proper care, restoration and creation of state control and supervision of historical parks will improve not only the ecology of cities, but also breathe new life and make historical parks attractive for the development of garden tourism in Odessa.

Keywords: comfortable urban environment, historical parks, sustainable urban development.